Edukacja IPN

https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/wystawy/biografie-elementarne/165088,Lucjan-Zeligowski.html
19.04.2024, 19:18

Lucjan Żeligowski

Biograficzna wystawa elementarna przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Białymstoku.

Opowiada o życiu jednego z najbardziej rozpoznawalnych postaci II RP. Lucjan Żeligowski pochodzący z Kresów był przykładem jednego z wielu polskich wojskowych, którzy zaczynając karierę wojskową w armiach zaborczych, już w trakcie trwania Wielkiej Wojny przechodzili do oddziałów polskich. W 1915 r. Lucjan Żeligowski przeszedł z Armii Rosyjskiej do Polskiej Brygady Strzelców, z którą wziął udział w walkach. Wyróżnił się jako dowódca polskiej 4 Dywizji Strzelców walczącej przeciw bolszewikom w Rosji w 1918–1919 r., następnie w wojnie polsko-bolszewickiej dowodził grupami operacyjnymi oraz 10 Dywizją Piechoty m.in. w walkach nad Autą oraz pod Radzyminem. Zasłynął też jako wyzwoliciel Wilna w październiku 1920 r. z rąk litewskich.

Zachęcamy do pobrania zamieszczonego poniżej pliku z wystawą (w formacie B1 lub A3) i samodzielnego wydrukowania całości, złożonej z 16 plansz.

Autor wystawy: Waldemar Tyszuk

Recenzja: dr Rafał Sierchuła

Korekta: Olga Hollek Siła Słowa

Koncepcja graficzna serii: Paulina Żak

Skład: iRem Jacek Rembowski

W wystawie wykorzystano zdjęcia ze zbiorów Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Polona.pl, Wikimedia Commons.

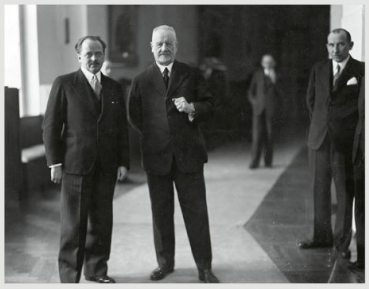

Lucjan Żeligowski

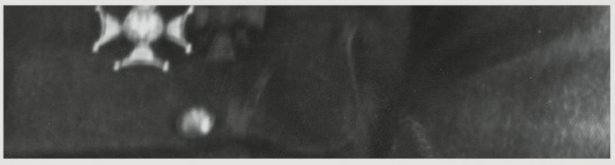

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

BIOGRAFIE WYSTAWY ELEMENTARNE

Panele wystawy

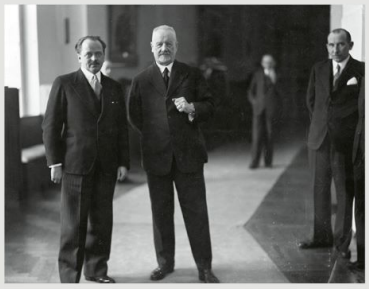

Lucjan Żeligowski

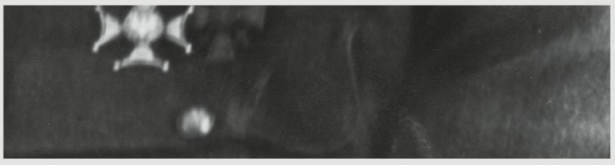

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

BIOGRAFIE WYSTAWY ELEMENTARNE

Wyzwoliciel Wilna

Lucjan Żeligowski pochodzący z Kresów był przykładem jednego z wielu polskich wojskowych, którzy zaczynając karierę wojskową w armiach zaborczych, już w trakcie trwania Wielkiej Wojny przechodzili do oddziałów polskich. W 1915 r. Lucjan Żeligowski przeszedł z Armii Rosyjskiej do Polskiej Brygady Strzelców, z którą wziął udział w walkach. Wyróżnił się jako dowódca polskiej 4 Dywizji Strzelców walczącej przeciw bolszewikom w Rosji w 1918–1919 r., następnie w wojnie polsko-bolszewickiej dowodził grupami operacyjnymi oraz 10 Dywizją Piechoty m.in. w walkach nad Autą oraz pod Radzyminem. Zasłynął też jako wyzwoliciel Wilna w październiku 1920 r. z rąk litewskich.

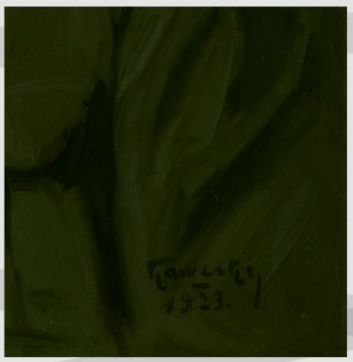

→ Portret gen. broni Lucjana Żeligowskiego, autor R. Kawecki, 1932 r.
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1865

Młodość i początki kariery wojskowej

Lucjan Mieczysław Rafał Żeligowski urodził się 2 października 1865 r. (wg kalendarza gregoriańskiego) w majątku Przechody w pobliżu Oszmiany. Był synem powstańca styczniowego Gustawa Żeligowskiego h. Belina. Rodzice przyszłego generała zostali zesłani w głąb Rosji, a on sam wychowywany był przez kuzynów matki. Po ukończeniu gimnazjum w Wilnie i zdaniu matury wstąpił do armii carskiej, a następnie został skierowany do szkoły junkrów. W latach 1904–1905 walczył w wojnie rosyjsko-japońskiej, w 1905 r. wyrażał poparcie dla reform demokratycznych w Rosji, za co spotykały go szykany, w tym groźba sądu wojskowego.

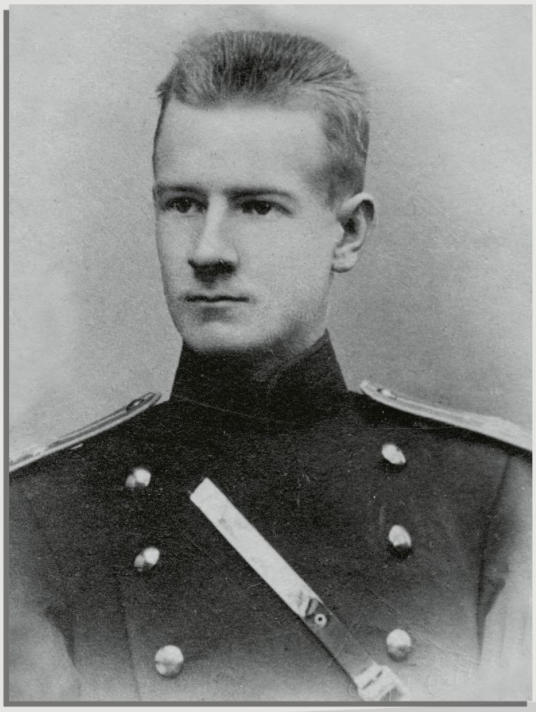

→ Lucjan Żeligowski w pierwszym okresie służby wojskowej w Armii Rosyjskiej
Ośrodek „Karta"

→ Panorama Oszmiany (1919–1939 r.)
Narodowe Archiwum Cyfrowe

→ Lucjan Żeligowski w okresie wojny rosyjsko-japońskiej 1904–1905 r.
Archiwum Akt Nowych w Warszawie

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

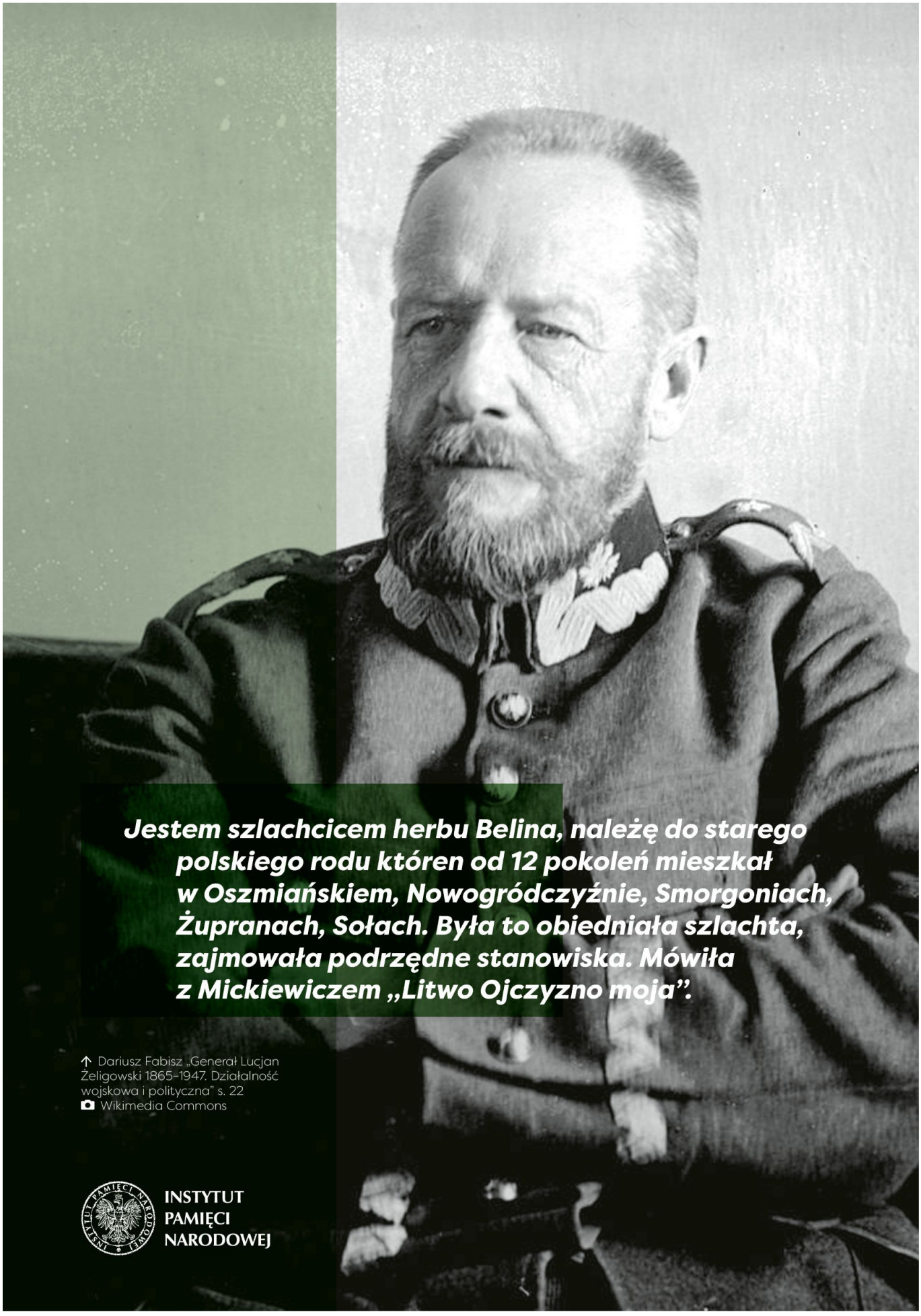

Jestem szlachcicem herbu Belina, należę do starego polskiego rodu któren od 12 pokoleń mieszkał w Oszmiańskiem, Nowogródczyźnie, Smorgoniach, Żupranach, Sołach. Była to obiedniała szlachta, zajmowała podrzędne stanowiska. Mówiła z Mickiewiczem „Litwo Ojczyzno moja".

↑ Dariusz Fabisz „Generał Lucjan Żeligowski 1865–1947. Działalność wojskowa i polityczna" s. 22
Wikimedia Commons

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1915

W Wojsku Polskim na Wschodzie

↑ Ćwiczenia polskich żołnierzy z Brygady lub Dywizji Strzelców Polskich (1916–1918)
Archiwum Akt Nowych w Warszawie

We wrześniu 1915 r. władze rosyjskie ogłosiły tworzenie w Bobrujsku Polskiej Brygady Strzelców, do której na własną prośbę został skierowany ówczesny pułkownik armii carskiej Lucjan Żeligowski. Dowodził jednym z jej batalionów latem 1916 r. w bojach przy forsowaniu rzeki Szczary. W 1917 r. po rewolucji lutowej w Rosji Żeligowski objął dowodzenie 1 pułku Polskiej Dywizji Strzelców, w lipcu 1917 r. nad Zbruczem dowodził tą jednostką podczas obrony przeprawy pod Husiatynem. W lutym 1918 r. otrzymał dowództwo 1 Dywizji I Korpusu Polskiego w Rosji, sprawując je do maja 1918 r., gdy na wieść o negocjacjach z Niemcami zrezygnował ze stanowiska i wyjechał na Krym, a następnie na Kubań. Wkrótce po wyjeździe generała nastąpiło pod presją niemiecką całkowite rozbrojenie i rozwiązanie korpusu.

← Lucjan Żeligowski w kwaterze (1916–1918)
Archiwum Akt Nowych w Warszawie

→ Płk Lucjan Żeligowski dowódca II batalionu Polskiej Brygady Strzelców ze swoim sztabem, lato 1916 r.
Archiwum Akt Nowych w Warszawie

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1918

Na Kubaniu, w Odessie i Bukowinie

Z resztek oddziałów II Korpusu Polskiego w Rosji i II Brygady Legionów rozbitych przez Niemców w maju 1918 r. pod Kaniowem, za zgodą rosyjskiego „białogwardyjskiego" gen. Antona Denikina, rozpoczęto na Kubaniu tworzenie 4 Dywizji Strzelców podległej Armii Polskiej we Francji. Dowodzona przez gen. Żeligowskiego, w ramach korpusu francusko-greckiego, walczyła ona przeciw siłom Ukraińskiej Republiki Ludowej w Odessie, a następnie w rejonie Tyraspola przeciw bolszewikom, aby ostatecznie przez Bukowinę ewakuować się do Polski.

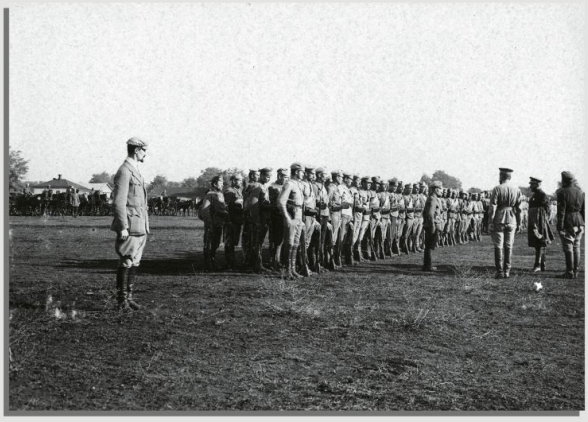

→ Stanica Paszkowska, Kubań, Rosja, 1918 r. 4 Dywizja Strzelców Polskich, sformowana m.in. z żołnierzy II Brygady Legionów. Przegląd batalionu kpt. Stanisława Siczka przez gen. Lucjana Żeligowskiego
Ośrodek „Karta"

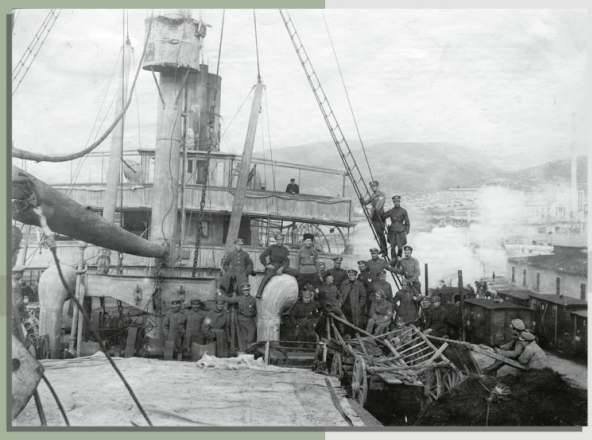

← Noworosyjsk, Rosja, 19 stycznia 1919 r. Transport przed wypłynięciem do Odessy. Na pokładzie stoją ułani z Dywizjonu Jazdy przy 4 Dywizji Strzelców Polskich
Ośrodek „Karta"

↓ Bukowina, maj–czerwiec 1919 r. 14 pułk ułanów w przemarszu do Polski przez Bukowinę
Ośrodek „Karta"

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Zarówno Józef Piłsudski, jak i Roman Dmowski dążyli do jednego celu: niepodległości Polski, a że szli innemi drogami – czy wolno ich o to obwiniać?

↑ Lucjan Żeligowski „Od Litwy Środkowej do maja 1926 r." [w:] „Pamiętniki generała broni Lucjana Żeligowskiego" s. 49
Narodowe Archiwum Cyfrowe

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1919

Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920

Jesienią 1919 r. Lucjan Żeligowski został zweryfikowany do stopnia generała brygady obejmując dowództwo 3 dywizyjnej grupy operacyjnej w Mińsku Litewskim. Na początku kwietnia 1920 r. otrzymał dowodzenie 10 DP, a później grupy operacyjnej na Froncie Litewsko-Białoruskim. Z dywizją powstrzymywał ataki bolszewików nad Autą, następnie podczas odwrotu walczył pod Lidą, Białymstokiem i Ostrowią Mazowiecką, by finalnie toczyć zacięte boje w obronie Warszawy, w tym 15 sierpnia 1920 r. pod Radzyminem. Dowodzone przez niego w operacji warszawskiej oddziały zakończyły szlak bojowy w Ciechanowie 22 sierpnia 1920 r.

→ Generał dywizji Lucjan Żeligowski. Fotografia portretowa. 1919–1923
📷 Narodowe Archiwum Cyfrowe

→ Żołnierze 28 Pułku Strzelców Kaniowskich w okopach pod Autą, czerwiec 1920 r.
📷 Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie

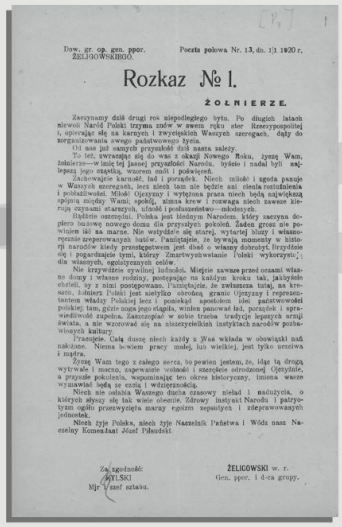

Dow. gr. op. gen. ppor. ŻELIGOWSKIEGO. Poczta polowa Nr. 13, dn. 13. 1920 r.

Rozkaz № 1.

ŻOŁNIERZE.

Zaczynamy dziś drugi rok niepodległego bytu. Po długich latach niewoli Naród Polski trzyma znów w swem ręku ster Rzeczypospolitej i, opierając się na karnych i zwycięskich Waszych szeregach, dąży do zorganizowania swego państwowego życia.

Od nas już samych przynależy dziś nasza należy.

To też, zwracając się do was z okazji Nowego Roku, życzę Wam, żołnierze—w imię tej jasnej przyszłości Narodu, byście i nadal byli najlepszą jego częścią, wiarem miłi i pokojących.

Zachowujcie karność, ład i porządek. Niech miłość i zgoda panuje w Waszych szeregach, bez niech tam nie będzie ani cienia zwichnienia i pobłażliwości. Miłość Ojczyzny i wytężona praca niech będą największą spójnią między Wami, spółką, zlania krew i rozwaga niech zawsze kierują czynami starszych, uległość i posłuszeństwo—młodszych.

Bądźcie ostrożni. Polska jest biednym Narodem, który zaczyna dopiero budowę nowego domu dla przyszłych pokoleń. Żaden grosz nie powinien iść na marne. Nie wstępujcie się starzyć, wytaczać bitwy i własnoręcznie zreperowanych butów. Pamiętajcie, że bywają momenty w historji narodów kiedy przeciętnemu jest dość o własny dobrobyt, bezpieczeństwo się i pogardzając tymi, którzy zmartwywstanie Polski wykorzystują dla własnych, egoistycznych celów.

Nie krzywdźcie cywilnej ludności. Miejcie zawsze przed oczami własne domy i własne rodziny, postępując na każdym kroku tak, jakbyście chcieli, by z nimi postępowano. Pamiętajcie, że zwłaszcza teraz, na krańcach, żołnierz Polski jest niesłyszko obrońcą granic Ojczyzny i reprezentatorem władzy Polskiej bez i pomiędzy apostołem idei państwowości polskiej tam, gdzie noga jego stąpiła, winien panować ład, porządek i sprawiedliwość zapobiegliwości w celu tracha tradycje legunych armij świata, a nie wzorować się na niszczycielskich instynktach narodów pozbawionych kultury.

Przejście. Całą duszę niech każdy z Was wkłada w obowiązki nań nakładane. Niema bowiem pracy małej, lub wielkiej, jest tylko uczciwa i mądra.

Życzę Wam tego z całego serca, bo pewien jestem, że, idąc tą drogą wytrwale i mocno, zapewnicie wolność i szczęście odrodzonej Ojczyźnie, a przyszłe pokolenia, wspominając ten okres historyczny, imiona wasze wymawiać będą ze czcią i wdzięcznością.

Niech nie ochłoną Waszego ducha czasowy nieład i nadużycia, o których słyszy się tak wiele obecnie. Zdrowy instynkt Narodu i patryotyzm ogółu przezwyciężą marny egoizm nepotyzm i zdeprawowanych jednostek.

Niech żyje Polska, niech żyje Naczelnik Państwa i Wódz nasz Naczelny Komendant Józef Piłsudski.

Za zgodność: MYLSKI Mjr. szt. sztabu.

ŻELIGOWSKI w. r. Gen. ppor. i d-ca grupy.

→ Rozkaz gen. Żeligowskiego do żołnierzy, styczeń 1920 r.
📷 Archiwum Akt Nowych w Warszawie

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1920

Bunt Żeligowskiego

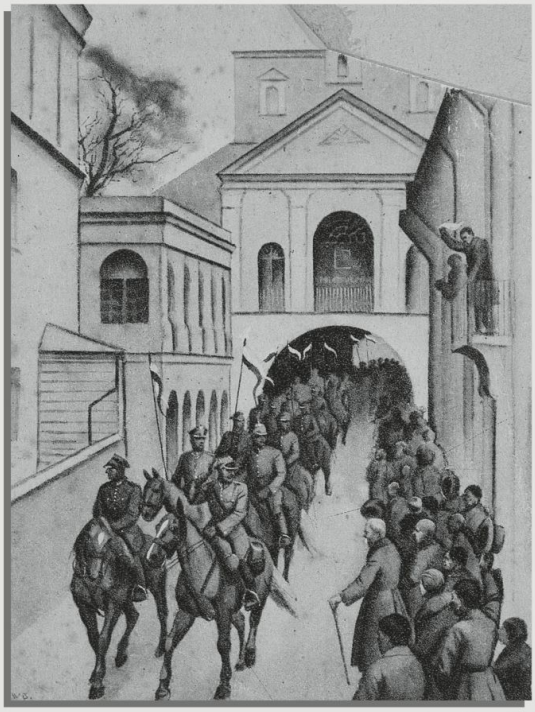

← Wejście gen. Żeligowskiego do Wilna w 1920 r.
Biblioteka Narodowa w Warszawie

W dniu 1 października 1920 r. gen. Żeligowski, przebywając w kwaterze Marszałka Piłsudskiego w Białymstoku, otrzymał polecenie zdobycia Wilna bez formalnego rozkazu. Zajęcia Wileńszczyzny miała dokonać dowodzona przez niego Grupa „Bieniakonie", która 8 października 1920 r. dokonała fikcyjnego „buntu" i już 9 października wyzwoliła Wilno z rąk litewskich witana przez tysiące mieszkańców miasta. Powołanie Litwy Środkowej ze stolicą w Wilnie ogłoszono 12 października 1920 r., natomiast walki przeciw tzw. Litwie kowieńskiej trwały jeszcze do końca listopada 1920 r.

↑ Gen. Lucjan Żeligowski podczas mszy dziękczynnej po zajęciu Wilna przez oddziały polskie, 10 października 1920 r.
Wojskowe Biuro Historyczne w Warszawie

← Gen. Lucjan Żeligowski w Wilnie (1920–1922)
Polona.pl

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1920

Litwa Środkowa

Po zajęciu Wileńszczyzny gen. Lucjan Żeligowski jako Naczelny Dowódca Wojsk nowopowołanego państwa – Litwy Środkowej – wydał kilka dekretów, powołując m.in. jako władzę wykonawczą Tymczasową Komisję Rządzącą, określił jej terytorium oraz godło i flagę. Na zniszczonym działaniami wojennymi terytorium dokonano pewnych reform socjalnych, uchwalając m.in. reformę rolną. Generał Żeligowski będący faktycznym przywódcą Litwy Środkowej stopniowo doprowadzał do dymisji spośród władz Litwy Środkowej zwolenników niezależności tego państwa, wzrastała za to rola zwolenników inkorporacji Wilna do Polski oraz delegata rządu RP – Władysława Raczkiewicza. Po wyborach do Sejmu Litwy Środkowej w styczniu 1922 r. zadecydowano o połączeniu z państwem polskim. W dniu 6 kwietnia 1922 r. Sejm Polski przyjął ustawę o przyłączeniu Wileńszczyzny do Polski, a uroczystości z tym związane odbyły się w Wilnie 18 kwietnia, wtedy też ustawa ta ostatecznie została wprowadzona w życie.

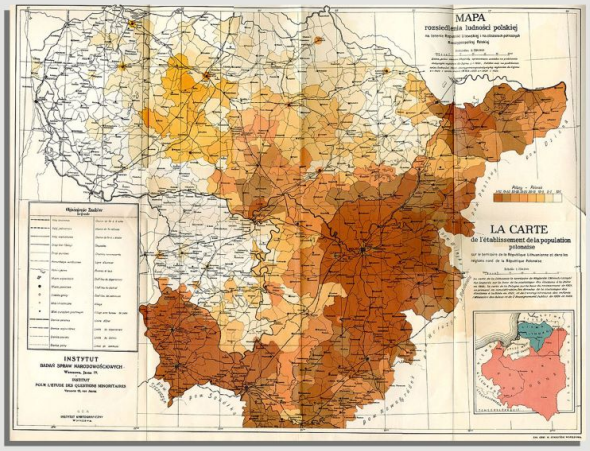

← Mapa zamieszkania ludności polskiej na terenach Litwy Środkowej i sąsiednich obszarów
Wikimedia Commons

← Odznaka honorowa Wojsk Litwy Środkowej
Wikimedia Commons

→ Uroczystości z okazji przyłączenia Wileńszczyzny do Polski: przedstawiciele rządu polskiego i członkowie Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej z Józefem Piłsudskim (siedzi szósty od prawej) – fotografia grupowa. Widoczni: gen. Lucjan Żeligowski (siedzi piąty od prawej), gen. Stefan Mokrzecki (siedzi trzeci od prawej), kpt. Aleksander Prystor (stoi pierwszy od prawej), gen. Jan Rządkowski, Aleksander Meysztowicz, Witold Abramowicz, premier Antoni Ponikowski (siedzi siódmy od lewej), minister spraw wewnętrznych Antoni Kamieński, minister pracy i opieki społecznej Ludwik Darowski, minister zdrowia publicznego Witold Chodźko
Narodowe Archiwum Cyfrowe

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1922

Inspektor armii i minister spraw wojskowych

← Uroczystość przekazania Grobu Nieznanego Żołnierza w Warszawie przez władze wojskowe władzom miejskim. Widoczny gen. Lucjan Żeligowski i gen. Daniel Konarzewski, marzec 1926 r.
Narodowe Archiwum Cyfrowe

Popularność gen. Lucjana Żeligowskiego związana z jego dotychczasowymi sukcesami wojskowymi, w tym zajęcie Wileńszczyzny, doprowadziła do wyznaczenia go w 1922 r. na inspektora armii. Spowodowało to, że znalazł się w ścisłym kierownictwie Wojska Polskiego, stając się członkiem Rady Wojennej i Ścisłej Rady Wojennej. Dnia 27 listopada 1925 r. gen. Żeligowski jako wspólny kandydat zwolenników marszałka Piłsudskiego i polityków endeckich został mianowany Ministrem Spraw Wojskowych, pełniąc tę funkcję do początku maja 1926 r. W trakcie zamachu majowego gen. Żeligowski próbował bezskutecznie mediować pomiędzy rządem i prezydentem Stanisławem Wojciechowskim a marszałkiem Piłsudskim. Oskarżany przez obóz prawicy o sprzyjanie przygotowaniom do zamachu, do końca życia twierdził, że nie był w nie w żaden sposób wtajemniczony.

↑ Odczyt marszałka Polski Józefa Piłsudskiego pt. „Stosunek wzajemny wojska i społeczeństwa w 1863 r." w Szkole Podchorążych w Warszawie dla koła oficerów Sztabu Generalnego, styczeń 1926 r. Marszałek Polski Józef Piłsudski z członkami Koła Oficerów Sztabu Generalnego. Widoczni m.in. na pierwszym planie: gen. Jan Wróblewski (drugi od prawej), minister spraw wojskowych Lucjan Żeligowski (trzeci od prawej), gen. Leonard Skierski (czwarty od prawej) oraz gen. Daniel Konarzewski (stoi za gen. L. Żeligowskim), gen. Roman Górecki (na prawo, za gen. Skierskim), płk Sergiusz Zahorski, płk Janusz Jagrym-Maleszewski, por. Michał Galiński (na prawo od gen. Góreckiego), 1926 r.
Narodowe Archiwum Cyfrowe

← Gen. broni Lucjan Żeligowski (inspektor armii) lata 1921–1925
Wojskowe Biuro Historyczne

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1927

Działacz społeczny i polityczny

W sierpniu 1927 r. gen. Żeligowski przeszedł w stan spoczynku, osiadając w majątku Andrzejewo na Wileńszczyźnie, zajmując się m.in. rolnictwem. Poświęcił się też działalności pisarskiej i publicystycznej. Nie wycofał się jednak zupełnie z życia publicznego, już w 1928 r. został prezesem Kapituły Orderu Orła Białego oraz prezesem Związku Żołnierzy I Korpusu Polskiego Wschodniego, wybrano go także na członka Trybunału Stanu. W 1935 r. wystartował do Sejmu w opozycji do sanacyjnego BBWR, uzyskując mandat poselski i zasiadając w tzw. Kole Rolników. W wyborach z 1938 r. gen. Żeligowski startował w okręgu wileńskim jako kontrkandydat związanego z sanacyjnym OZN gen. Stanisława Skwarczyńskiego, którego pokonał. Kampanię wyborczą gen. Żeligowski prowadził wspólnie z konserwatywnym publicystą Stanisławem „Catem" Mackiewiczem, choć bezpartyjny odwoływał się do haseł narodowych oraz nawiązywał do solidarności społecznej.

← Grupa uczestników nabożeństwa zorganizowanego przez Związek Legionistów Puławskich stoi przed kościołem garnizonowym. Gen. Lucjan Żeligowski (drugi od prawej w pierwszym rzędzie), 1934 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

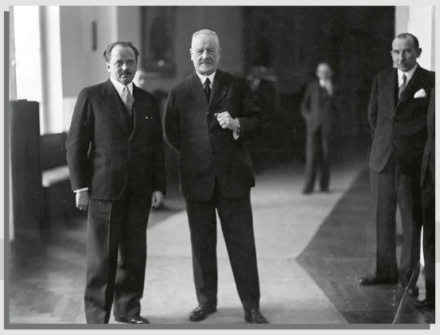

← W kuluarach sejmowych widoczni m.in.: premier Marian Zyndram Kościałkowski (pierwszy od lewej) i poseł Lucjan Żeligowski (drugi od lewej), 1936 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe

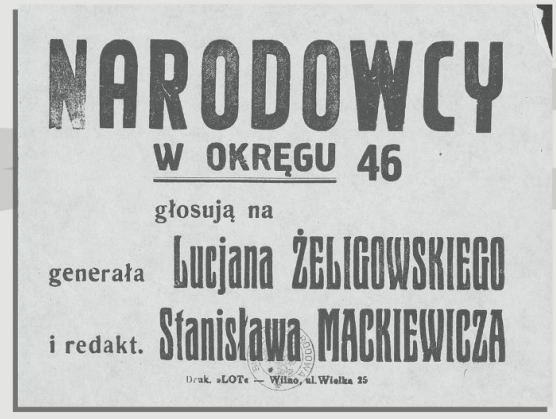
NARODOWCY
W OKRĘGU 46
głosują na
generała Lucjana ŻELIGOWSKIEGO
i redakt. Stanisława MACKIEWICZA
Druk. »LOT« — Wilno, ul. Wielka 25

→ Plakat wyborczy gen. Lucjana Żeligowskiego oraz Stanisława „Cata" Mackiewicza w wyborach do Sejmu z 1938 r. Polona.pl

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

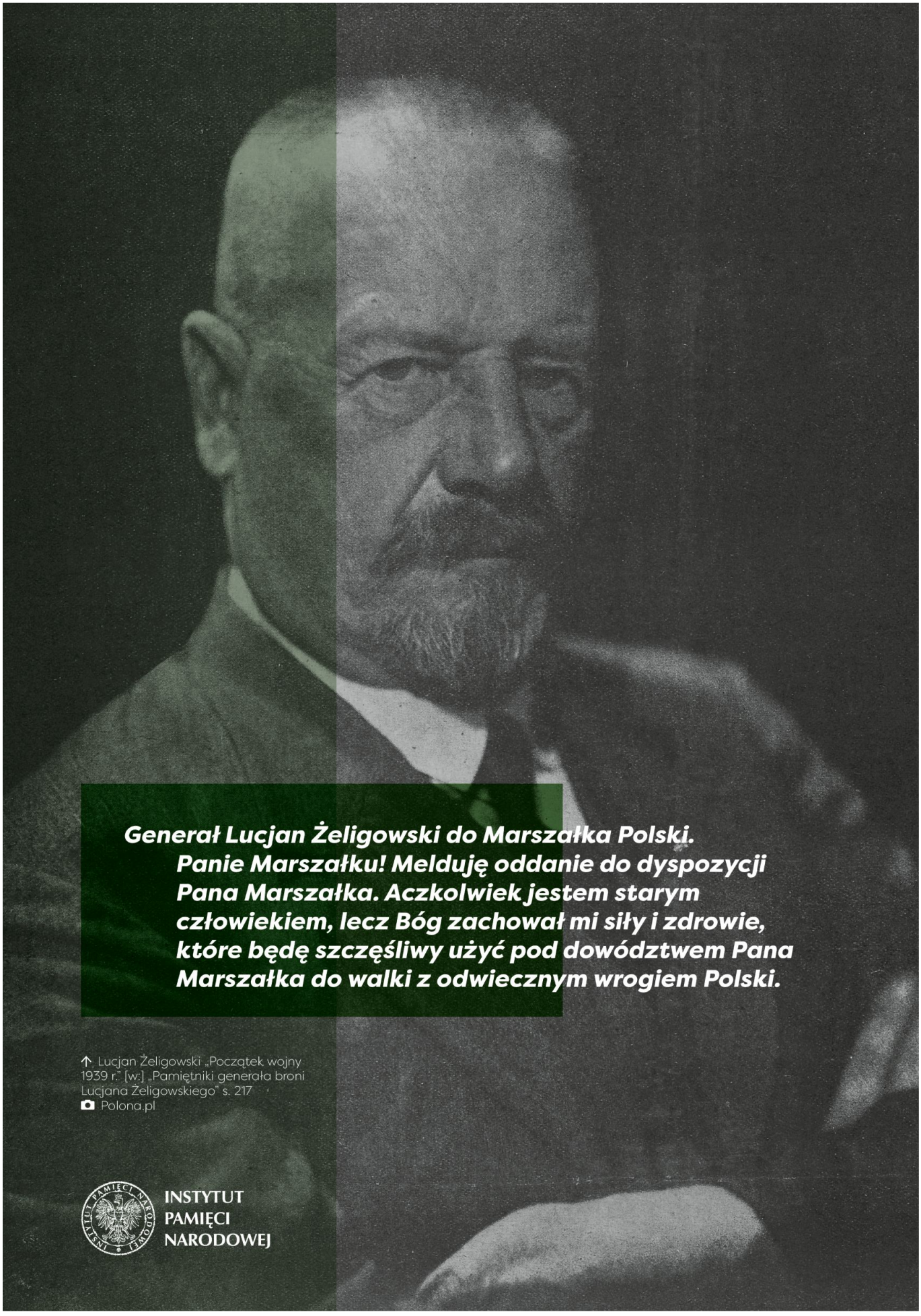

Generał Lucjan Żeligowski do Marszałka Polski.
Panie Marszałku! Melduję oddanie do dyspozycji Pana Marszałka. Aczkolwiek jestem starym człowiekiem, lecz Bóg zachował mi siły i zdrowie, które będę szczęśliwy użyć pod dowództwem Pana Marszałka do walki z odwiecznym wrogiem Polski.

↑ Lucjan Żeligowski „Początek wojny 1939 r." [w:] „Pamiętniki generała broni Lucjana Żeligowskiego" s. 217
Polona.pl

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1939

Wojna i emigracja

← Mjr Stefan Witorzeńć i gen. Lucjan Żeligowski, Wielka Brytania 1942 r.
Ośrodek „Karta”

→ Poseł Herman Lieberman, prezydent Władysław Raczkiewicz. Na drugim planie od lewej: NN, gen. Lucjan Żeligowski, gen. Władysław Sikorski, Wielka Brytania 1941 r.
Narodowe Archiwum Cyfrowe

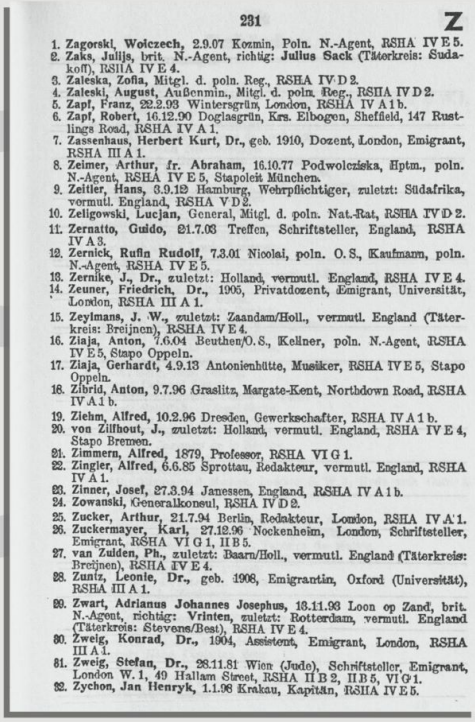

231 Z

1. Zagorski, Wolczech, 2.9.07 Kozmin, Poln. N.-Agent, RSHA IV E 5.
2. Zaks, Julijs, brit. N.-Agent, richtig: Julius Sack (Täterkreis: Südafrika), RSHA IV E 4.
3. Zaleska, Zofia, Mitgl. d. poln. Reg., RSHA IV D 2.
4. Zaleski, August, Außenmin., Mitgl. d. poln. Reg., RSHA IV D 2.
5. Zapf, Franz, 22.2.93 Wintersgrün, London, RSHA IV A 1 b.
6. Zapf, Robert, 16.12.90 Doglasgrün, Krs. Elbogen, Sheffield, 147 Rustlings Road, RSHA IV A 1.
7. Zassenhaus, Herbert Kurt, Dr., geb. 1910, Dozent, London, Emigrant, RSHA III A 1.
8. Zeimer, Arthur, fr. Abraham, 16.10.77 Podwolczizka, Hptm., poln. N.-Agent, RSHA IV E 5, Stapoleit München.
9. Zeitler, Hans, 3.9.12 Hamburg, Wehrpflichtiger, zuletzt: Südafrika, vermutl. England, RSHA V D 2.
10. Zeligowski, Lucjan, General, Mitgl. d. poln. Nat.-Rat, RSHA IV D 2.
11. Zernatto, Guido, 21.7.03 Treffen, Schriftsteller, England, RSHA IV A 3.
12. Zernick, Rufin Rudolf, 7.3.01 Nicolai, poln. O. S., Kaufmann, poln. N.-Agent, RSHA IV E 5.
13. Zernike, J., Dr., zuletzt: Holland, vermutl. England, RSHA IV E 4.
14. Zeuner, Friedrich, Dr., 1905, Privatdozent, Emigrant, Universität, London, RSHA III A 1.
15. Zeylmans, J. W., zuletzt: Zaandam/Holl., vermutl. England (Täterkreis: Breijnen), RSHA IV E 4.
16. Ziaja, Anton, 7.6.04 Beuthen/O. S., Kellner, poln. N.-Agent, RSHA IV E 5, Stapo Oppeln.
17. Ziaja, Gerhardt, 4.9.13 Antonienhütte, Musiker, RSHA IV E 5, Stapo Oppeln.
18. Zibrid, Anton, 9.7.96 Graslitz, Margate-Kent, Northdown Road, RSHA IV A 1 b.
19. Ziehm, Alfred, 10.2.96 Dresden, Gewerkschafter, RSHA IV A 1 b.
20. von Zilfhout, J., zuletzt: Holland, vermutl. England, RSHA IV E 4, Stapo Bremen.
21. Zimmern, Alfred, 1879, Professor, RSHA VI G 1.
22. Zingler, Alfred, 6.6.85 Sprottau, Redakteur, vermutl. England, RSHA IV A 1.
23. Zinner, Josef, 27.3.94 Janessen, England, RSHA IV A 1 b.
24. Zowanski, Generalkonsul, RSHA IV D 2.
25. Zucker, Arthur, 21.7.94 Berlin, Redakteur, London, RSHA IV A 1.
26. Zuckermayer, Karl, 27.12.96 Nockenheim, London, Schriftsteller, Emigrant, RSHA VI G 1, II B 5.
27. van Zuiden, Ph., zuletzt: Baarn/Holl., vermutl. England (Täterkreis: Breijnen), RSHA IV E 4.
28. Zuntz, Leonie, Dr., geb. 1908, Emigrantin, Oxford (Universität), RSHA III A 1.
29. Zwart, Adrianus Johannes Josephus, 13.11.93 Loon op Zand, brit. N.-Agent, richtig: Vrinten, zuletzt: Rotterdam, vermutl. England (Täterkreis: Stevens/Best), RSHA IV E 4.
30. Zweig, Konrad, Dr., 1904, Assistent, Emigrant, London, RSHA III A 1.
31. Zweig, Stefan, Dr., 28.11.81 Wien (Judo), Schriftsteller, Emigrant, London W. 1, 49 Hallam Street, RSHA II B 2, II B 5, VI G 1.
32. Zychon, Jan Henryk, 1.1.98 Krakau, Kapitän, RSHA IV E 5.

← Pod numerem 10. nazwisko Lucjana Żeligowskiego na stronie 231 Sonderfahndungsliste G.B., niemieckiej listy osób przeznaczonych do aresztowania po planowanym opanowaniu Wielkiej Brytanii przez Niemców w 1940 r.
Wikimedia Commons

Przed wybuchem II wojny światowej gen. Lucjan Żeligowski mimo zaawansowanego wieku oddał się do dyspozycji marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, co nie spotkało się z żadną odpowiedzią Naczelnego Wodza. Nie mając przydziału, gen. Żeligowski dołączył do sztabu Frontu Południowego gen. Kazimierza Sosnkowskiego, a 18 września 1939 r. przekraczając granicę z Rumunią, następnie udając się do Francji. W czerwcu 1940 r. wraz z członkami rządu gen. Żeligowski udał się do Wielkiej Brytanii, gdzie został członkiem Rady Narodowej przy prezydencie i rządzie RP, w której działał bardzo aktywnie. Pełnił też funkcję kanclerza kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militarii, opiniując wnioski m.in. generałów Władysława Andersa i Stanisława Maczka. Zasiadając w Radzie Narodowej, generał propagował poglądy słowianofilskie i narodowe, stwierdzając m.in.: „Albo Polska idzie na czele narodów słowiańskich albo w ogonie narodów zachodnich”.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

1944

Ostatni okres

Pod koniec wojny generał propagujący poglądy pansłowiańskie został zauważony przez Sowietów, a coraz częstsze pozytywne wypowiedzi nt. ZSRR i jego korespondencja z władzami Polski „ludowej", ZSRR, a później Czechosłowacji i komunistycznej Jugosławii spowodowały krytykę ze strony członków rządu, Rady Narodowej, a także prasy emigracyjnej i środowisk kresowych. Generał oderwany był od realiów panujących na terenach okupowanych przez ZSRR, a z racji podeszłego wieku był łatwym celem do manipulowania. W grudniu 1944 r. coraz mocniej krytykowany podał się do dymisji z funkcji kanclerza Kapituły Orderu Virtuti Militari, choć jeszcze w styczniu 1945 r. otrzymał oficjalne podziękowanie za wieloletnią współpracę od prezydenta Władysława Raczkiewicza. Planując powrót do Polski, gen. Lucjan Żeligowski nie doczekał tego momentu i zmarł w Londynie 9 lipca 1947 r. Komuniści wykorzystali nawet śmierć zasłużonego generała, przewożąc nielegalnie w jego katafalku 350 kg złota zabranego z Funduszu Obrony Narodowej z Londynu do Polski. Pochowany na Powązkach bohater Wilna powinien być postrzegany nie jako sojusznik, a naiwna ofiara komunistycznych intryg.

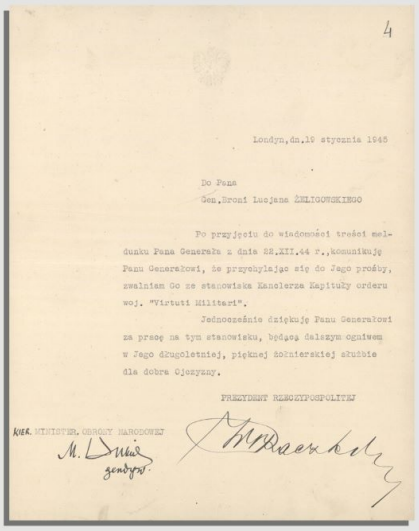

4

Londyn, dn. 19 stycznia 1945

Do Pana
Gen. Broni Lucjana ŻELIGOWSKIEGO

Po przyjęciu do wiadomości treści meldunku Pana Generała z dnia 22.XII.44 r., komunikuję Panu Generałowi, że przychylając się do Jego prośby, zwalniam Go ze stanowiska Kanclerza Kapituły orderu woj. "Virtuti Militari".

Jednocześnie dziękuję Panu Generałowi za pracę na tym stanowisku, będącą dalszym ogniwem w Jego długoletniej, pięknej żołnierskiej służbie dla dobra Ojczyzny.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ

KIER. MINISTER. OBRONY NARODOWEJ

← Podziękowanie prezydenta Raczkiewicza dla gen. Lucjana Żeligowskiego za służbę, styczeń 1945 r.
📷 Archiwum Akt Nowych w Warszawie

↑ Uroczystości pogrzebowe gen. Lucjana Żeligowskiego w Warszawie, 18 lipca 1947 r.
📷 Narodowe Archiwum Cyfrowe

→ Grób gen. Lucjana Żeligowskiego w Warszawie
📷 Wikimedia Commons

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw z serii na www.edukacja.ipn.gov.pl

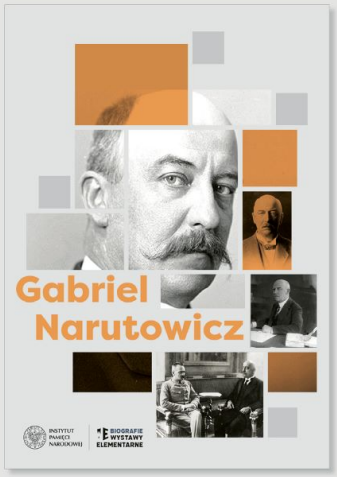

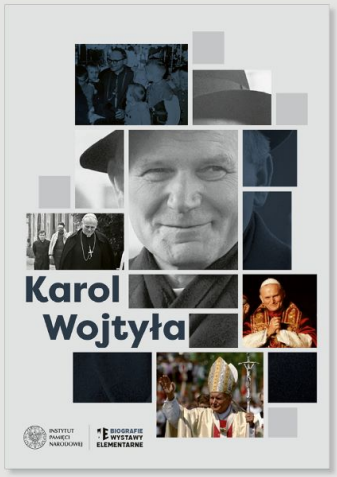

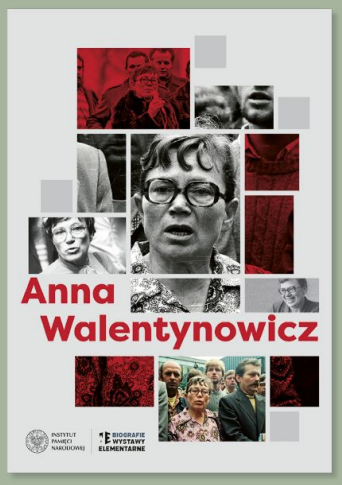

Zobacz inne wystawy Elementarne:

Autorzy/Autor Wystawy: Waldemar Tyszuk
Recenzja: dr Rafał Sierchuła
Korekta: Siła Słowa Olga Hollek
koncepcja graficzna serii: Paulina Żak
skład: Jacek Rembowski
W wystawie wykorzystano zdjęcia: *Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Polona.pl, Wikimedia Commons*

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Pliki do pobrania

Lucjan Żeligowski B1 (pdf, 65.14 MB) 23.05.2022 11:00
Lucjan Żeligowski A3 (pdf, 39.84 MB) 23.05.2022 11:00

Opcje strony